

innovation policy.

В статье обобщен и проанализирован зарубежный опыт государственного регулирования научно-технической и инновационной деятельности. Определены особенности реализации научно-технической и инновационной политики в разных странах. Определены направления совершенствования украинской экономической политики в сфере НИОКР с учетом зарубежного опыта.

Ключевые слова: *научно-техническая и инновационная деятельность, ресурсное обеспечение, селективная научно-техническая и инновационная политика.*

УДК 262.226

Т.С. Рожкова,
к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
М.О. Рожков,
магістрант кафедри економіки та менеджменту,
Київський міжнародний університет

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ СУЧАСНОГО СВІТУ

Розглянуто проблеми реструктуризації економіки України у контексті світової трансформації, проаналізовано системні кореляційні зв'язки між тенденціями глобалізації та регіональної інтеграції, з одного боку, і перспективами створення ефективної національної економіки з іншого. Визначено спектр основних практичних завдань будівництва механізму співробітництва з Європейським Союзом.

Ключові слова: *Європейський Союз, механізми та інструменти економічного регулювання, показники економічного зростання, інтеграція, регіоналізація, глобалізація, трансформація тощо.*

Процеси інтеграції України до світогосподарських відносин мають на меті досягнення такого рівня розвитку національної економіки держави, який був би адекватний макрос та мікроекономічним параметрам країн зі сталою ринковою економікою. Причому, не йдеться про досягнення абсолютної тотожності параметрів економічного розвитку та інститутів підприємницької діяльності, що було б на сьогодні мало реальним. Саме це і визначає об'єктивний зв'язок між трансформаційними процесами в Україні та тенденціями глобалізації й регіоналізації в сучасному світі. Реструктуризація економіки України виступає, таким чином, необхідною умовою залучення країни, окремих її економічних суб'єктів до світогосподарських зв'язків і досягнення відповідних цілей у зовнішньополітичній та зовнішньоекономічній сферах. Подібне постановка питання актуалізує потреби здійснення практичних кроків, згідно з комплексним підходом як на рівні національної економіки, так і на рівні міжнародного економічного співробітництва.

Безумовно, зважаючи на гео економічні реалії та історичні умови розвитку України, сказане передусім стосується взаємовідносин з Європейським Союзом. Але доводиться констатувати, що розвиток внутрішньоекономічної ситуації та очевидна загальмованість при проведенні внутрішньоекономічних та внутрішньополітичних реформ самим безпосереднім чином позначається на можливостях інтеграційних процесів.

Про реальне макроекономічне становище України може засвідчити динаміка основних синтетичних макроекономічних показників економічного стану (таблиця 1). Нагадаємо, що в першому півріччі 2012 року ВВП, за даними уряду, зріс на 2,5%. Влада прогнозує гальмування економічного зростання в поточному році до 3,9% з 5,2% в 2011 році через слабку зовнішню кон'юнктуру, високу вартість імпортованого з Росії газу і нижчий, ніж в минулому році, врожай зернових. Водночас, Світовий Банк знизив прогноз інфляції в Україні в 2012 році з 9,4% до 6,1%, а також підвищив прогноз дефіциту бюджету України, включаючи дефіцит НАК Нафтогаз, в 2012 році

Ключові макроекономічні показники

	2006	2007	2008	2009	2010	2011 (прогн.)	2012 (прогн.)	2013 (прогн.)	2014 (прогн.)
Номинальний ВВП, млрд. грн.	544	721	948	913	1095	1301	1466	1664	1858
Реальний ВВП, зміна у %	7.3	7.9	2.3	-14.8	4.2	4.5	2.5	4.0	4.0
Споживання, зміна у %	12.4	13.6	10.1	-12.2	5.9	8.6	1.0	3.2	4.0
Вкладення в основний капітал, зміна у %	21.2	23.9	1.2	-50.5	4.9	6.7	0.9	4.2	4.1
Експорт, зміна у %	-5.6	3.3	5.7	-22.0	4.5	4.1	3.8	5.4	5.1
Імпорт, зміна у %	6.8	21.5	17.0	-38.9	11.1	9.8	1.8	4.1	5.0
Дефлятор ВВП, зміна у %	14.8	22.7	28.6	13.0	15.0	13.7	10.0	9.1	7.4
ІСЦ, зміна у % на кінець періоду	11.6	16.6	22.3	12.3	9.1	5.6	9.4	7.4	7.1
Сальдо поточного рахунка платіжного балансу, у % ВВП	-1.5	-3.7	-7.0	-1.5	-2.1	-5.4	-4.9	-4.2	-4.2
Умови торгівлі, зміна у %	4.9	9.8	6.1	-6.8	4.4	0.3	-0.4	1.0	0.1
Бюджетні надходження, у % ВВП	43.7	42.3	44.3	42.3	42.8	42.2	41.3	40.1	40.0
Бюджетні видатки, у % ВВП	45.1	44.3	47.4	51.0	50.2	46.4	43.8	42.1	41.7
Фіскальний баланс (з урахуванням "Нафтогазу", без урахування рекапіталізації банків), у % ВВП	-1.3	-2.0	-3.1	-8.7	-7.4	-4.2	-2.5	-2.0	-1.7
Зовнішній борг, у % ВВП	50.4	58.6	83.6	90.8	85.0	76.7	78.1	78.4	77.4
Державний і гарантований державою борг, у % ВВП	14.8	12.4	20.0	34.8	39.5	40.8	42.4	41.8	40.2

Джерело: Органи влади України, розрахунки працівників Світового банку

Протягом років незалежності України, на жаль, кроки зі здійснення економічних реформ виявилися недостатніми. Те, що можна було ефективно здійснити у перші кроки незалежності з метою формування відкритої економіки України, так і залишилися до кінця не реалізованими чому завадив «економічний романтизм» 2000-х, який було закладено на базі не аби якого державного зовнішнього боргу країни

З часів виборів 1994 року у сфері економіки був проголошений так званий «курс радикальних ринкових реформ». Знов таки, практичні механізми реалізації такого курсу не були пророблені достатньою мірою, що й спричинило проблеми в економічній та політичній сферах і ще далі відкидає Україну від реальних перспектив розвитку інтеграційних механізмів з ЄС, хоча питання створення зони вільної торгівлі вже який рік актуалізує питання створення єдиного ринку з урахування входження України в 2008 році Світову Організацію торгівлі на правах повноправного члена світового господарства.

Як підкреслює Д. Снелбекер щодо сучасного стану економіки України, «порівняно із соціалізмом центрального планування нинішній тип економіки можна назвати «олігархічним соціалізмом (термін «соціалістичний»...означає подібність між нинішніми економічними умовами і тими, які існували за радянських часів. Вважається, що навіть економіка радянських часів істотно відрізнялася від будь-якого правильного визначення соціалізму)» [2].

Олігархічний соціалізм або віртуальна економіка, як часом його називають, не має нічого спільного зі справжньою ринковою економікою. Він не схожий навіть на молоді ринкові економіки Центральної Європи. Чи не найближчою аналогією олігархічному соціалізму є така економіка країн Центральної Європи, яка існувала 25 років тому і називалася реформаторським соціалізмом. Звичайно, між сьогоденною Україною та вчорашньою Центральною Європою існують істотні відмінності. Однак, ці два типи економіки де в чому збігаються: в них елементи традиційного радянського соціалізму змішані з елементами ринку, що призводить до дисбалансу й стагнації - відсутності суттєвого економічного зростання.

Сучасні зовнішньоекономічні та взагалі економічні умови відрізняються від радянських лише тим, що прийняття рішень не зосереджено в центрі. Рішення щодо розміщення ресурсів – децентралізувалися і приймаються керівниками підприємств, галузевими або місцевими чиновниками. Але з погляду проєвропейської інтеграції це не мало дуже помітного позитивного значення, оскільки скасування централізованого контролю, пов'язаного із закінченням тоталітаризму залізної завіси, призвело до розвитку тіньової економіки, чого у принципі не могло бути при попередній економічній системі. Отже про реальну однопорядковість господарських механізмів поки

що не може йти і мови, а тільки це можна вважати необхідною умовою достатньо динамічного «про європейського» вектору розвитку України.

Причини об'єктивних та суб'єктивних ускладнень у процесі розвитку та динаміки позитивних змін поліпшення формування відкритої економіки України досить ґрунтовно досліджені у вітчизняній та зарубіжній літературі.

Серед іншого, можна визначити не адаптованість при використанні рекомендацій міжнародних фінансово - кредитних організацій для українських реалій. Основні проблеми, які пов'язані з такою не адаптивністю, були розглянуті академіком Ю.Пахомовим [3], який охарактеризував п'ять основних груп – перешкод на шляху динамічного розвитку економіки. Це - безумовне впровадження ринкових саморегуляторів та усунення з економічної арени держави; надмірна комерціалізація соціально економічних сторін життя; ліквідація заощаджень населення під гаслами боротьби з інфляційним надлишком; не пророблене макроекономічне регулювання з метою фінансової стабілізації; розвиток криміналітету, як наслідок раптової лібералізації.

З погляду формування збалансованої відкритої економіки та досягнення однопорядковості з валютно - фінансовою системою індустріально розвинених країн, які входять до ЄС, перед усім найважливішою є характеристика стабілізації у вузькому сенсі. Стабілізація досягається шляхом обмеження окремих факторів інфляційного тиску та всіх інших макроекономічних негарездів: бюджетного дефіциту, дисбалансу між торгівлею і платежами, внутрішнього та зовнішнього боргу.

У будь-якій ринковій країні подолання прихованої інфляції - абсолютна передумова формування ефективної ринкової системи. Це також справедливо щодо видозмінених форм центрального планування та пробних версій ринкового соціалізму, не кажучи вже про цілком сформовану ринкову економіку, з інститутами приватної власності та промисловості, тобто такої економіки, на яку націлені реформаторські зусилля сьогодні.

Попередні спроби реформ, а також пошуки «третьох шляхів» зазнали невдачі, передусім через невміння застосовувати вказану стабілізацією у вузькому сенсі.

Макроекономічна стабілізація у широкому сенсі є попередньою умовою не просто на початку перехідного періоду, а й для впорядкованого, ефективного і допустимого застосування будь-яких реформаторських дій, що набувають особливого значення у контексті поступової інтеграції до ЄС.

Поступова реструктуризація економіки України у системі трансформаційних процесів сучасного світу передбачає необхідність підпорядкованості внутрішньої економічної ситуації меті інтеграційних процесів. Причому складність внутрішньої політики накладає відбиток на практичній реалізації мети такої інтеграції. Україна входить до переліку країн, які підписали угоду про партнерство та співробітництво (УПС) [6] з ЄС. В УПС викладено головні принципи та засади повноправного партнерства, а саме:

- 1) необхідність розвитку стабільних інститутів гарантування демократії, верховенства права, прав людини та захисту національних меншин;
- 2) наявність функціонуючої ринкової економіки;
- 3) здатність протистояти тиску конкуренції та ринкових сил у межах Євросоюзу та виконувати зобов'язання, покладені на країни – члени ЄС.

Враховуючи реальну проблематику інтеграції України в світове співтовариство, логічним є навести основні цілі УПС. Це перш за все розвиток політичних стосунків шляхом постійного діалогу з політичних питань, сприяти розвитку торгівлі, інвестиціям та гармонійним і збалансованим економічним відносинам України з зовнішнім світом, забезпечити основу для взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, науково - технічного та культурного співробітництва тощо.

Разом з тим, реструктуризація має бути частиною гармонізації загальної політики земельної реформи та приватизації, що нерозривно пов'язано з розробкою всеохоплюючого законодавства, те якому було б відображено принципи корпоративного управління. Незважаючи на суперечності та традиційні зв'язки з Росією, а також спрямованість політичних інтересів значної частини партій та течій до відновлення централізованої планової системи колишнього СРСР, вочевидь, що цілі і завдання розвитку України полягають в іншій площині - наближення до цивілізаційних тенденцій людства на взаємовигідних умовах.

Реструктуризація економіки України у систему трансформаційних процесів сучасного світу передбачає необхідність підпорядкованості внутрішньої економічної ситуації, а також з урахуванням членства країни у СОТ - підпорядкованості та меті інтеграційних процесів. Причому, складність внутрішньої економічної ситуації накладає відбиток на практичній реалізації такого проекту. Прикладом такого роду ускладнень може бути наслідки останньої світової фінансової кризи для

України, і це не дивлячись на максимальну віддаленість прямої пропорційної залежності фінансового потенціалу країни від світового господарства.

Література

1. Матеріали Всесвітнього банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.google.co.uk/publicdata/>
2. Снелбекер Д. Перспективи економічної безпеки та зростання в Україні / Д. Снелбекер. – К. : 1999. – С.3.
3. Реформи заради добробуту. Про хід виконання програми діяльності Кабінету Міністрів України // Урядовий кур'єр. – 2012. – 13 липня.
4. Плотніков О. Довіра - «за боргом». Історичний досвід економічних провалів / О. Плотніков // День. – 1999. – 10 лютого.
5. Пахомов Ю.Н., Кримський С.Б., Павленко Ю.В. Пути и перепутья современной цивилизации / Ю.Н. Пахомов. – Киев, 1998. – 432с.
6. Угода про партнерство та співробітництво (УПС) між Україною та ЄС та інтеграція України до Європи все ще викликають запитання // Інформаційний бюлетень Українсько - європейського консультативного центру з питань законодавства (UEPLAC). – 2000. – №4. – С .4.
7. Моргос Л. Алгоритм повернення до Європи / Л. Моргос // День. – 2000. – 5 липня.

The problems of Ukrainian economy restructuring in the context of the World transformation are studied. The system correlation between the tendencies of globalization and regional integration from one hand, and the respectives of creating an effective national open economy from another hand is analyzed. The spectrum of practical tasks of building the mechanism of Ukrainian cooperation with the European Union is defined.

Keywords: *European Union, mechanisms and instruments of economic management, economical growth, integration, regionalization, globalization, transformation etc.*

Рассмотрены проблемы реструктуризации экономики Украины в контексте мировой трансформации, проанализированы системные корреляционные связи, связи между тенденциями глобализации и региональной интеграции, с одной стороны, и перспективами создания эффективной национальной экономики с другой. Определен спектр основных практических задач строительства системы сотрудничества с Европейским Союзом.

Ключевые слова: *Европейский Союз, механизмы и инструменты экономического регулирования, показатели экономического роста, интеграция, регионализация, глобализация, трансформация.*

*Т.С. Рожкова,
к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Київський міжнародний університет*

РОЗВИТОК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ НА ПІДґРУНТІ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОГРЕСУ В МЕЖАХ ГЕОЕКОНОМІЧНОГО ВЕКТОРУ

Статтю присвячено розвитку інноваційного потенціалу країни з урахуванням особливостей розвитку науково – технічного прогресу на прикладі економічно розвинутих країн та технологічних об'єднань.

Ключові слова: *технокластери, технологічні чинники, галузево – територіальні об'єднання, інтелектуальна власність, венчурне фінансування технологічний прогрес, гео економічні інтереси, державна політика, науково-дослідні структури, венчурний капітал, тощо.*

Розвиток сучасної економіки в умовах глобалізації, постіндустріального суспільства та інформатизації характеризується тенденцією посилення конкуренції регіонів та окремих територій. Визначальним чинником посилення рівня конкурентоспроможності національної економіки стає кластеризація, як основа ефективного використання та створення регіональних ресурсів для підвищення конкурентного статусу в гео економічному просторі на основі поширення кластерів.

Кластери – це галузево - територіальні добровільні об'єднання підприємницьких структур, які співпрацюють із владою, науковими та громадськими організаціями і створені підвищувати конкурентоспроможність своєї продукції та регіону.

Всеосяжна конкуренція вимагає мобілізації ресурсів, внутрішніх засобів та інтелекту. Організація інноваційних процесів спрямовується на більш ефективний шлях завдяки поглибленню спеціалізації, та кооперації. Кластерні об'єднання формують своєрідний економічний простір, що дає підстави задля здійснення принципів синергізму. Господарюючі суб'єкти мають більші фінансові можливості, а наукові інститути – найкращий науковий персонал (прикладом є славнозвісна «Силіконова долина»), тому результат їх взаємодії є джерелом економічного зростання територіально – адміністративної одиниці.

За визначенням Майкла Портера, кластери є зосередженням в географічному регіоні взаємозалежних підприємств (постачальників спеціального обладнання, новітніх технологій, послуг, інфраструктури, сировини, додаткових продуктів та т.і.) та установ (університети, центри стандартизації, торгівельні асоціації, які забезпечують утворення, спеціалізоване перенавчання, інформацію, дослідження та технічну підтримку) в межах окремої області чи регіону.

Держава повинна усувати перешкоди та проблеми на шляху функціонування кластерів, оскільки на їхній основі забезпечується співпраця між урядом, науковими установами та реальним сектором економіки. В умовах глобалізації до кластерів можуть входити іноземні компанії, які знаходяться на даній території. Тобто кластер може навіть сприяти залученню іноземних інвестицій.

Досвід успішно функціонуючих кластерів доцільність застосування інноваційної, регіональної та промислової політики щодо реалізації принципів кластеризації. Відомий кластера (вищеупом'янутий) – Кремнієва (Силіконова) долина у штаті Каліфорнія (США), що акумулювала значну кількість високотехнологічних компаній (комп'ютери, їх комплекуючі, (мікропроцесори), програмне забезпечення, мобільний зв'язок, біотехнології тощо), що зосередила провідні університети. Слід згадати визначні кластери кіновиробництва – у Голівуді (США), зв'язку і телекомунікацій у Хельсінкі (Фінляндія), аерокосмічні технології у Московському регіоні.

Технологічне та географічне об'єднання кластерів у деяких країнах Євросоюзу створені на основі переважно малих і середніх підприємств, як наприклад у промислових округах Італії та Чехії, у інших – на основі об'єднання таких форм навколо великих корпорацій у технологічному ланцюгові, як наприклад у Скандинавії [1].

Український дослідник Станіслав Соколенко виділяє наступні стадії економічного розвитку на основі кластерів: 1) стадія мобілізації (стимулювання зацікавленості реалізаторів), 2) діагностики (оцінка економіки та економічної інфраструктури), 3) стадія співробітництва (переконавання у важливості співпраці), 4) реалізації (втілення ініціатив кластерних робочих груп)[2].

Як вважає російський науковець С. Древінг, кластеризація економіки втілює ряд переваг: по-перше, об'єднання різноманітних форм власності формує систему з усіма стадіями створення